

رقابت زیر سایه شعارهای اقتصادی

مروري بر رخدادهای پنجمین و ششمین انتخابات ریاست‌جمهوری در جمهوری اسلامی:

رقابتهای دوره پنجم و ششم ریاست‌جمهوری در جمهوری اسلامی عموماً بر پایه شعارهای اقتصادی است، دوره ششم اما مقابله دو گفتمان اقتصادی بین احمد توکلی و هاشمی‌فسنجانی جلوه جدید به رقابتهای انتخاباتی داد

گروه گزارش

پنجمین دور انتخابات ریاست‌جمهوری در شرایط متفاوتی از چهار دوره پیشین برگزار شد؛ رحلت بنیانگذار انقلاب اسلامی و انتخاب رییس‌جمهور وقت یعنی آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری جمهوری اسلامی، قبول آتش بس جنگ توسط ایران و عراق و البته انحلال حزب جمهوری اسلامی. در حالی که چهارمین رییس‌جمهوری عملاً تا 17 مهر آن سال باید در پست ریاست‌جمهوری انجام وظیفه می‌کرد، اما به علت ارتحال رهبر انقلاب در تاریخ 14/4/1368 و انتخاب رییس‌جمهور وقت به رهبری نظام جمهوری اسلامی، انتخابات روز جمعه 6 مرداد ماه برگزار و این دوره يك ماه و نیم زودتر از موعد مقرر انجام شد. رای‌گیری روز 6 مرداد سال 68 کمتر از دو ماه پس از رحلت آیت‌الله خمینی در حالی برگزار شد که

آیت‌الله خامنه‌ای در هنگام برگزاری انتخابات همزمان رهبری و ریاست‌جمهوری اسلامی را بر عهده داشتند. از کل ۷۹ نفری که در این انتخابات نامزد ریاست‌جمهوری شدند ۷۷ نفر از سوی شورای نگهبان ردصلاحیت شدند. شورای نگهبان تنها ۲ نفر یعنی اکبر هاشمیرفسنجانی رییس وقت مجلس شورای اسلامی و عباس شیبانی را مورد تایید قرار داد. اکبر هاشمیرفسنجانی در این انتخابات با کسب بیش از ۱۵ میلیون رای به ریاست‌جمهوری رسید. همزمان با آغاز کار هاشمیرفسنجانی، در مقام ریاست‌جمهوری، وی ریاست مجلس شورای اسلامی را هم ترک گفت و مهدی کروبی که تا این زمان نایب رییس مجلس بود، به عنوان رییس مجلس برگزیده شد. به علاوه با شروع کار رییس‌جمهور جدید، دوران مسوولیت میرحسین موسوی به عنوان آخرین نخست وزیر جمهوری اسلامی هم پایان یافت و هاشمی، حسن حبیبی را به عنوان معاون اول خود برگزید.

برنامه‌های انتخاباتی؛ توسعه اقتصادی، شعارهای اقتصادی، رقابت‌های اقتصادی

با مرور مطبوعات آن زمان می‌بینیم که عموماً در گزارش‌های مختلف در ایام رقابت‌های انتخاباتی دوره پنجم، خواسته مردم رفع معضلات اقتصادی معرفی شده است. علاوه بر این، بررسی برنامه‌ها و شعارهای انتخاباتی هر دو نامزد در پنجمین دور انتخابات ریاست‌جمهوری نشان‌گر رویکرد جدی به بازسازی ویرانه‌ها و آسیب‌های اقتصادی جنگ ایران و عراق است. اصلی‌ترین وعده عباس شیبانی بر موضوع قطعی برق متمرکز است، مساله‌ای که طی سال‌های جنگ ناگزیر بود و البته بخش مهمی از زندگی کل جامعه را تحت تاثیر قرار می‌داد. شیبانی با شناخت از این فضا تاکید می‌کرد که «طرف چند سال آینده قطعی برق نداریم». محور برنامه‌های هاشمیرفسنجانی نیز بر توسعه فعالیت‌های اقتصادی، کشاورزی و صنعتی استوار بود. هاشمیرفسنجانی، چند ماه بعد از پذیرش قطعنامه ۵۹۸، به‌طور شفاف سیاست بعد از جنگ خود را چنین بیان کرد: «تمرکز دولتی در حال جنگ يك ضرورت بود و حالا این ضرورت به آن شکل وجود ندارد، بنا داریم آزادی‌های وسیعی در زمینه تجارت و تولید به مردم بدهیم.» او طی مصاحبه‌ای با روزنامه رسالت دیدگاه خود را چنین بیان کرد: «تولید مساوی است با استقلال و رونق اقتصادی کلید حل همه مشکلات اقتصادی است، باید بخش خصوصی با اطمینان وارد میدان تولید شود و احساس امنیت کند. اگر تولید بالا برود و امکانات مردم در تولید بیشتر به کار گرفته شود، مشکلی پیش نخواهد آمد.»

مواضع احزاب و جریان‌ها؛ حمایت همه‌جانبه از ها شمی

با بازنگری قانون اساسی در سال 1368 و با توجه به اختیارات گسترده‌ای که ریاست‌جمهوری در قانون اساسی جدید به دست آورده بود و حذف نخست وزیر از سیستم دولت، انتخابات ریاست‌جمهور در حقیقت آینده دولت و سیاست‌های داخلی و خارجی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی را مشخص می‌نمود. با توجه به اقبال عامه مردم به فضای باز سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بعد از جنگ، عملاً تمام نگاه‌ها به جناح راست میانه رو و پیش روی آن هاشمیرفسنجانی بود به شکلی که از چندماه قبل، حتی قبل از رحلت امام از طرف جناح راست و حتی جناح چپ برای انتخابات ریاست‌جمهوری در نظر گرفته شده بود. هاشمیرفسنجانی به علت بیطرفی نسبی در برخورد با دو جناح، مورد تأیید هر دو جریان بود. مهدی کروبی، دبیرکل مجمع روحانیون مبارز (جناح چپ) صریحاً از کاندیداتوری هاشمیرفسنجانی حمایت کرد و از حمایت «مجمع روحانیون مبارز تهران» از ایشان خبر داد. او پنج ماه قبل از انتخابات چنین گفت: «موضع شخصی من این است که جناب حجه‌الاسلام والمسلمین هاشمیرفسنجانی، مناسب‌ترین و شایسته‌ترین فرد برای این سمت هستند. خیلی وقت پیش جلسه‌ای با ایشان داشتیم و من نظر شخصی‌ام را گفتم ایشان تردید داشت که آیا این کار را قبول کند یا نه، استدلال‌هایی داشتند که این کار را نکنند بهتر است. من استدلال‌های ایشان را رد کردم. برای ما رجحان داشت که ایشان کاندیدا بشوند. در رابطه با موضع روحانیون مبارز نیز ما جلسه‌ای داشتیم و مساله کاندیداتوری آقای هاشمیرفسنجانی برای ریاست‌جمهوری مطرح شد و به اتفاق آرای افرادی که در جلسه حاضر بودند، آقای هاشمیرفسنجانی را کاندیدا کردند و اعلام می‌کنیم که کاندیدای ما برای احراز پست ریاست‌جمهوری آقای هاشمیرفسنجانی است.» همچنین مجمع روحانیون مبارز در تاریخ 25/4/1368، دقیقاً 10 روز قبل از انتخابات ریاست‌جمهوری، در بیانیه‌ای اعلام داشت: «روحانیون مبارز تهران، همانطور که از مدت‌ها پیش اعلام کرده است، حضرت حجه‌الاسلام والمسلمین آقای هاشمیرفسنجانی را به عنوان نامزد بافضیلت و شایسته ریاست‌جمهوری اسلامی ایران معرفی می‌کند و مفتخر است که از نامزدی عزیز و بزرگوار حمایت می‌کند که از برجسته‌ترین چهره‌های اسلام و انقلاب و از موثرترین شخصیت‌هایی است که از آغاز نهضت مقدس اسلامی تاکنون بازوی توانای رهبر فقید انقلاب اسلامی در حساس‌ترین صحنه‌ها و لحظه‌ها بوده است، مفتخریم که از نامزدی عزیز طرفداری می‌کنیم که شخصیت ارزنده او در جریان مبارزه بی‌امان باطاغوت و با تحمل زندان... قوام گرفته است و از صاحب‌نظران روشن‌بین در علوم اسلامی و مسائل جهان امروز و

جامعه پرشور ایران اسلامی است. خوشوقتیم که حمایت از نامزدی اندیشمندان، سیاست مدار، مجاهد و مدیر و مدبری می‌کنیم که از مورد اعتمادترین تربیت‌شدگان حضرت امام خمینی می‌باشد. «از سوی دیگر «جامعه روحانیت مبارز» (جناح راست) با توجه به اینکه هاشمیرفسنجانی از اعضای برجسته آن به شمار می‌رفت، و لیکن قرابت و نزدیکی دیدگاه‌های هاشمی به جناح راست و پذیرش آن نوع اقتصادی که جناح راست آن را همواره مطرح می‌کرد، از وی اعلام حمایت نمی‌کرد. علی‌اکبر ناطق نوری، سخنگوی غیر رسمی جامعه روحانیت مبارز، سه ماه قبل از انتخابات، کاندیداتوری هاشمیرفسنجانی از طرف جامعه روحانیت مبارز را رسماً اعلام کرد: «کلیه اعضای شورای مرکزی جامعه روحانیت مبارز در جلسه اخیر خود به اتفاق آرا حجت‌الاسلام والمسلمین هاشمیرفسنجانی را برای انتخابات آتی رییس‌جمهوری کاندیدا کردند. «جامعه مدرسین حوزه علمیه قم نیز در بیانیه‌ای از مردم خواست تا به هاشمیرفسنجانی، مرد تقوی، اندیشه، تجربه و عمل و یار صدیق آیت‌الله خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی ایران، رأی دهند. «جامعه اسلامی مهندسين» نیز هاشمیرفسنجانی را برای انتخابات کاندید و از او حمایت نمود. حبیب‌الله عسگرآولادی، عضو هیات موتلفه، مردم را به دادن رأی مثبت به هاشمیرفسنجانی تشویق کرد و سیاست هاشمیرفسنجانی را دقیقاً همان سیاست قدیمی بازار آزاد و خصوصی‌سازی و واگذاری کارها به مردم و جلوگیری از دولت‌سالاری دانست؛ یعنی همان سیاستی که سال‌ها جمعیت موتلفه خواستار اجرای آن بود. او این سیاست را به مشارکت دادن مردم تعبیر می‌کند و می‌گوید: «سیاست‌های آقای هاشمیرفسنجانی، مشارکت مردم و جلوگیری از حاکمیت سرمایه‌داری خصوصی و دولتی است.»

نامه حمایت نمایندگان مجلس از هاشمیرفسنجانی

علاوه بر این 186 نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی دوره سوم نیز در 25 تیر 1368 با انتشار نامه‌ای از هاشمیرفسنجانی حمایت کردند. دفتر تحکیم وحدت، رأی به هاشمیرفسنجانی را، زمینه‌سازی تشکیل دولتی قدرتمند که بر اساس اصلاحات به عمل آمده در قانون اساسی قادر خواهد بود بدون مشکلات گذشته در جهت تعمیم عدالت اجتماعی و رفع محرومیت از توده‌های مستضعف قدم بردارد می‌دانست. عباس شیبانی مصلحت کشور را آن می‌دانست که حجت‌الاسلام هاشمی که طی سه دوره، مجلس را به خوبی اداره کرده‌اند، همچنان در این سنگر مانده و آن را حفظ کنند. او می‌گفت، برخی معتقدند که من برای اینکه انتخابات يك نفر نباشد، کاندیدا شده‌ام اما این طور نیست.

تحليل نتايج آراء دوره پنجم؛ وضعیت «میزان مشارکت» و «گستره رقابت»

در این انتخابات ۳۰ میلیون و ۱۳۹ هزار و ۵۹۸ نفر واجد شرایط رای دادن بودند. از این تعداد ۱۶ میلیون و ۴۵۲ هزار و ۶۷۷ نفر (حدود 54/59 درصد واجدان شرایط) شرکت کردند. مقایسه میزان مشارکت این انتخابات با دوره قبل (۱۳۶۴) از کاهش اندک میزان مشارکت حکایت دارد. در انتخابات چهارم (۱۳۶۷) تعداد واجدان شرایط رأی دادن حدود ۲۶ میلیون نفر (دقیقا ۲۵ میلیون و ۹۹۳ هزار و ۸۰۲ نفر) بودند. بنابراین تعداد واجدان شرایط رأی دادن از انتخابات چهارم (۱۳۶۴) تا پنجم (۱۳۶۸) اندکی بیش از ۴ میلیون نفر افزایش یافته بود. در انتخابات چهارم (۱۳۶۴) حدود 54/76 درصد مشارکت داشتند که در انتخابات پنجم (۱۳۶۸) به حدود 54/59 درصد کاهش یافته بود. بدین ترتیب در این انتخابات نیز شاهد کاهش میزان مشارکت بودیم. در انتخابات پنجم، گستره رقابت نیز کاهش محسوسي داشت. زیرا عملادو نفر (هاشمي و شيباني) در انتخابات رقابت کردند. بدین ترتیب در این دوره از انتخابات شاهد کمترین تعداد رقبای در تمام ادوار انتخاباتي بودیم. زیرا در ادوار دیگر تعداد رقبای اصلي بين ۳ تا ۱۰ نفر بوده است. در حالی که تعداد رقبای انتخابات پنجم (۱۳۶۸) تنها دو نفر بود، شدت رقابت در این انتخابات نیز بسیار پایین بود. به طوری که فاصله آرای فرد منتخب (هاشمي) تا فرد دوم (شيباني) بسیار زیاد بود. هاشمي با کسب ۱۵ میلیون و ۵۵۰ هزار و ۵۲۸ رأی (۹۴ درصد آراء صندوقها) به عنوان منتخب برگزیده شد و شيباني ۶۳۵ هزار و ۱۶۵ رأی کسب کرد. بدین ترتیب از منظر تفاوت آرای منتخب و نفر دوم، انتخابات پنجم (۱۳۶۸) تا حدودي شبیه انتخابات سوم (مهر ۱۳۶۰) بود. البته «میزان مشارکت» و «گستره رقابت» در این دو انتخابات بسیار متفاوت بود. زیرا در انتخابات سوم، تعداد داوطلبان واجد صلاحیت ۴ نفر ولي در انتخابات پنجم، ۲ نفر بودند. همچنین فرد منتخب در انتخابات سوم (حضرت آیت الله خامنه‌ای) ۹۵ درصد آراء را کسب کرده بود. به علاوه از ۲۳ میلیون و ۱۹۹ هزار و ۵۱۴ واجد شرایط رأی دادن، حدود ۱۶ میلیون نفر (حدود 5/70 درصد واجدان شرایط) در انتخابات شرکت کردند. اما در انتخابات پنجم، درصد مشارکت به حدود 54/59 درصد کاهش یافته بود.

ششمین دوره انتخابات ریاست جمهوری؛ رقابت دو گفتمان اقتصادی

ششمین دوره انتخابات ریاست جمهوری جمهوری اسلامی، از يك دوره ریاست جمهوری علي اکبر هاشمي رفسنجاني در ۲۱ خرداد ۱۳۷۲ برگزار شد.

وي چهارمین رییس‌جمهور ایران بود که در جریان برگزاری پنجمین انتخابات ریاست‌جمهوری به این سمت انتخاب شد و پیش از آن، برای 3 دوره رییس مجلس شورای اسلامی بود. در این دوره ۱۲۸ نفر در انتخابات نام‌نویسی کردند و شورای نگهبان صلاحیت ۱۲۴ نفر را رد کرد. در این دوره از انتخابات چهار نامزد ریاست‌جمهوری با هم رقابت داشتند؛ عبدالله جعفرعلی جاسبی، رجبعلی طاهری و احمد توکلی. حضور دو چهره اول چندان رنگی از امکان رقابت نداشت و چهره‌هایی هم‌گام و برخاسته از دیدگاه‌های اقتصادی هاشمی بودند اما احمد توکلی با دیدگاه‌های اقتصادی متضاد با هاشمی‌رفسنجانی در عمل رقیب واقعی وی محسوب می‌شد. احمد توکلی در نطق‌هایش بر بی‌عدالتی اقتصادی و اجتماعی، ناکارآمدی سیاست‌ها و مدیریت‌ها، امتیازطلبی و تجمل‌گرایی مقامات دولت، و کم‌اعتنایی آنان به مشارکت سیاسی مردم، سیاست‌های ایدئولوژی‌زدایی و رفاه‌طلبی تمرکز داشت و فهرست بلندی را که به عنوان سوء تدبیرها و سوء رفتارهای دولت پنجم در نظر داشت به چالش کشید.

ادامه حمایت جناح راست از هاشمی

او اگرچه در انتخابات دور اول خود با اجماعی میان همه جناح‌ها بر سرکار آمده بود، اما حضورش در رقابت برای دوره دوم به گونه‌ای دیگر بود؛ اغلب تشکلهای جناح راست از هاشمی حمایت کردند. جامعه روحانیت مبارز که هاشمی از اعضای شورای مرکزیش بود به حمایت از هاشمی پرداخت. جامعه مدرسین در اعلامیه‌ای که برخلاف موارد مشابه که امضای آیت‌الله مشکینی را در ذیل خود داشت، به امضای آیت‌الله فاضل اعلام کرد با احترام به تمام نامزدها، هاشمی را ارجح می‌داند اما در این اعلامیه نکاتی که به شروط جامعه شباهت داشت نیز اشاره شده بود: «اولا کابینه خود را از کسانی تشکیل دهند که به مبانی اسلام و اصول اسلام و اصول انقلاب و ولایت فقیه و روحانیت و مرجعیت و ایستادگی در برابر جهان‌خواران، مخصوصا امریکا، مومن باشند و در عین تخصص و تدین در کنار مردم قرار گرفته و به خدمت به مردم افتخار کنند و خود را از این نظر کاملا متعهد بدانند. ثانيا در کابینه آینده با فراخوانی تمام استعدادهاي کشور، برنامه‌هاي آینده را چنان تنظیم کنند که بارهاي سنگین را از دوش قشر مستضعف و زحمتکش که ستون‌هاي اصلي انقلابند، بردارند و مشکلات اقتصادی آنان را هر چه سریع‌تر برطرف نمایند و از هر گونه فساد اداری، به‌ویژه رشوه‌خواری جلوگیری نمایند. ثالثا برای اسلامی کردن هر چه بیشتر وسایل ارتباط جمعی و کل جامعه ایران و نیز جهت تهاجم قوی و

نیرومند در برابر شبیخون فرهنگی دشمن و اشاعه فحشا و منکر و ترویج فساد به صورت‌های گوناگون، ارزش ویژه قائل باشند و از هرگونه اسراف و تجمل‌گرایی بپرهیزند.» روزنامه رسالت که زمانی توکلی سردبیر و از بنیانگذاران آن بود، به حمایت شدید از هاشمی پرداخت. حبیب‌الله عسگرآولادی دبیرکل جمعیت موفقه اسلامی نیز حمایت حزب متبوعش از هاشمی را اعلام کرد. هواداران مجمع روحانیون که پیشتر نقدهای جدی به سیاست‌های اقتصادی هاشمی داشتند، در این انتخابات موضعی نگرفتند. برخی اعضای مجمع روحانیون اعلام کردند که نفی و اثبات در انتخابات شرکت نخواهند کرد. رویکردهای انتقادی مجمع روحانیون در این دوران در مطالب روزنامه سلام قابل مرور است.

تحلیل آراء انتخاباتی؛ ۵ میلیون ریزش رای هاشمی

واجدین شرایط برای رای دادن در این انتخابات بیش از ۳۳ میلیون نفر بودند. از این تعداد ۱۶ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر در انتخابات شرکت کردند. هاشمی‌رفسنجانی با کسب حدود ۱۰ میلیون رأی، نزدیک به ۶۴ درصد آرای شرکت‌کنندگان و کمی بیش از ۳۲ درصد آرای کل واجدین شرایط را به دست آورد. هاشمی در دوره اول خود، در رقابت با تنها رقیب (عباس شیبانی)، با کسب حدود ۱۵ و نیم میلیون رأی، ۹۴ درصد آرای شرکت‌کنندگان و ۵۱ درصد آرای کل واجدین شرایط را به دست آورده بود که در شرایط کنونی حدود ۵ میلیون ریزش رای داشت. علاوه بر این مشارکت پایین ۵۰ درصدی مردم در هیچ یک از انتخابات مشابه پس از پیروزی انقلاب تا قبل از آن سابقه نداشت. این ریزش تنها متوجه آرای هاشمی نبود که در کل انتخابات نیز نمایانگر بود.

خاطره علی لاریجانی از هشدار درباره توکلی به هاشمی

نکته مهم دیگر در این انتخابات، آرای رقیب اصلی هاشمی یعنی احمد توکلی بود؛ توکلی با جلب بیش از ۴ میلیون رای رکورد بیسابقه‌ای را در تاریخ انتخابات‌های ریاست‌جمهوری تا آن زمان ثبت کرد چرا که در انتخابات قبل از دوره ششم همواره جز فرد منتخب، مابقی کاندیداها رأی قابل توجهی کسب نمی‌کردند. توکلی سال‌های بعد این رای را نوعی از پیروزی خواند و در گفت‌وگویی اعلام کرد: «نتیجه کار بنده در آن سال نه تنها شکست نبود، بلکه یک نوع پیروزی بود؛ چرا که بعد از آن، به تدریج دوستان مجلس چهارم برای مقابله با اشتباهات اقتصادی- سیاسی اطرافیان رییس‌جمهور وقت (که بعدها کارگزاران سازندگی نام گرفتند) اعتماد به نفس پیدا کردند» علی لاریجانی درباره نگاه هاشمی به رقیبش (توکلی) در این انتخابات در خاطرات

خود از روز ۲۹ دی ماه ۱۳۷۲ می‌نویسد: «یادم هست وقتی بحث ریاست‌جمهوری در ماه‌ها پیش مطرح بود، روزی قبل از اینکه دولت تشکیل شود، با آقای هاشمی صحبت کردم که امروز آقای توکلی پیش من آمده و مصمم شده که در انتخابات شرکت کند. به آقای هاشمی گفتم ورود احمد توکلی رأی شما را کم خواهد کرد. آقای هاشمی پرسیدند مثلا چقدر رأی می‌آورد. گفتم ۲ یا ۳ میلیون رأی دارد، خندیدند و گفتند ۲۰۰، ۳۰۰ هزار رأی هم ندارد! بعد معلوم شد چنین نیست... قبل از انتخابات ریاست‌جمهوری که طرحی در مورد ساماندهی افکار عمومی در مورد انتخابات را در دولت به عنوان وزیر فرهنگ مطرح کردم، نقد و بررسی زیادی شد. سخن آقای غرضی (وزیر پست، تلگراف و تلفن) از همه جالب‌تر بود که گفتند آقای هاشمی احتیاج به طرح ندارد، همین الان حدود ۱۸ میلیون رأی مربوط به شماست، یک قدری کار کنیم، ۲۰ میلیون رأی می‌شود!» لاریجانی در بخش دیگری از خاطره همان روز درباره تحلیل دولت پس از انتخابات از علل ریزش آرای هاشمی می‌نویسد: «در حاشیه دولت برخی از دوستان عضو هیات دولت درباره نحوه تعامل مجلس با دولت انتقاداتی داشتند. آقای محلوجی معتقد بود همین رفتار مجلس باعث شد که رأی آقای هاشمی در این دوره کم باشد. خیلی تعجب کردم که آرای آقای هاشمی را اینقدر ساده مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است... این نتایج معلول امور مختلفی است، از جمله بی‌توجهی به مشکلات مردم مثل گرانی، عدم توجه به افکار عمومی و کار با آن و برخی شعارهایی که آقای توکلی از آن بهره جستند و خیلی چیزهای دیگر و چندان ربطی به مواضع مجلس ندارد.» هاشمی‌رفسنجانی نیز در خاطرات یکشنبه ۱۲ اردیبهشت سال ۱۳۷۲، به نامزدهای انتخاباتی این دوره اشاره کرده و نوشته است: «آقای محمد غرضی، وزیر پست و تلگراف و تلفن آمد و برای کاندیدا شدن در انتخابات ریاست‌جمهوری مشورت کرد. گفتم ما دنبال این هستیم که کسی به عنوان رقیب انتخابات در صحنه باشد؛ اگر بتواند این نقش را داشته باشد، خوب است. جهات منفی هم تذکر دادم.» علاوه بر این در خاطرات سه‌شنبه ۱۴ اردیبهشت همان سال نیز نوشته شده است: «عصر شورای انقلاب فرهنگی جلسه داشت... با دکتر عبدالله جاسبی، رییس دانشگاه آزاد اسلامی صحبت شد که در انتخابات ریاست‌جمهوری نامزد شود تا صحنه بیرقیب نباشد. دیروقت به خانه رسیدم... آقای عبدالله نوری وزیر کشور هم تلفنی از خالی بودن صحنه از رقابت در انتخابات اظهار نگرانی کرد که گفتم، قرار شده فردا دکتر جاسبی اسم بنویسد.» هاشمی همچنین روز شنبه ۱۸ اردیبهشت نوشته است «به دفترم مراجعه کردم. ظهر به دفتر رسیدم. آقای احمد توکلی آمد. در مورد علت نامزد شدنش توضیح داد و درباره شیوه تبلیغ مشورت کرد. به

خاطر کمک به جدی‌تر شدن انتخابات و امکان رقابت انتخاب تشویقش کردم.» نکته جالب در خاطرات روز جمعه ۲۱ خرداد ۱۳۷۲ هاشمیرفسنجانی برداشت او از حضور احمد توکلی و عبارتی است که در این باره به کار برده است «امروز انتخابات ریاست‌جمهوری داشتیم. برای دادن رأی به حسینیه جماران رفتیم... برخلاف همه انتخابات گذشته، این‌بار برای گرم‌تر شدن انتخابات، به دست خودمان رقیب درست کرده بودیم. به نظر می‌رسد مقدار زیادی از آراء من از دست می‌رود؛ گرچه محتمل است برای جو رقابت، رأی‌دهنده بیشتری داشته باشیم که همین جزو اهدافمان بود. ... آقای عبدالله نوری، آخر شب اولین گزارش قرائت آراء را داد. به نظر می‌رسد حدود سی‌وپنج درصد آراء از من نیست و رقبا بیش از حد انتظارمان رأی آورده‌اند. در مناطق کردنشین به آقای احمد توکلی رأی داده شده و لابد به خاطر مخالفخوانی‌های جدی است.»

پیام‌های نرخ مشارکت در ششمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری

در حالی که تعداد واجدان شرایط رأی دادن در مقایسه با انتخابات پنجم بیش از سه میلیون نفر افزایش یافته بود، اما میزان مشارکت مردم تغییر محسوسی نداشت و در انتخابات ششم تنها حدود ۳۰۰ هزار رأی بیش از انتخابات پنجم، به صندوق‌ها ریخته شده بود. علاوه بر این مقایسه درصد مشارکت در دو انتخابات نیز از کاهش میزان مشارکت حکایت داشت. در انتخابات پنجم (۱۳۶۸) از ۳۰ میلیون و ۱۳۹ هزار و ۵۹۸ نفر واجد شرایط رای دادن، ۱۶ میلیون و ۴۵۲ هزار و ۶۷۷ نفر در انتخابات شرکت کرده بودند. اما در انتخابات ششم از ۳۳ میلیون و ۱۵۶ هزار و ۵۵ نفر واجد شرایط رای دادن، تعداد آراء به ۱۶ میلیون و ۷۹۶ هزار و ۷۸۷ نفر رای رسید یعنی درصد مشارکت نسبت به دوره قبل حدود ۴ درصد کاهش یافت. خبرگزاری ایرنا در سال ۱۳۹۲ در گزارشی با تحلیل آمارهای ادوار مختلف انتخابات ریاست‌جمهوری درباره دوره ششم نوشته است: «مقایسه میزان مشارکت مردم در انتخابات ریاست‌جمهوری دوره ششم با انتخابات مجلس چهارم که حدود یک سال قبل برگزار شده بود هم معنادار بود. در حالی که در انتخابات ریاست‌جمهوری نزدیک به ۱۶ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر به صندوق‌ها ریخته شد، پیش از آن در انتخابات مجلس چهارم نزدیک به ۱۸ میلیون و ۸۰۰ هزار رای به صندوق‌ها ریخته شد. درباره همین کاهش مشارکت مردم، رهبر معظم انقلاب در ۲۶ خرداد همان سال، در دیدار جمع زیادی از فضلا، روحانیون و ائمه جماعات^۱ با ایشان، فرمودند: «مسئولان باید مراقب کارهای خود باشند و آنجا که حاصل کار خود را

در جهت منافع مردم فداکار و عزیز ایران نمی‌بینند به اصلاح امور خود پردازند. گزینش انسان‌های پاک، امین، دلسوز، صمیمی و مردم دوست که مسولیت خدمتگزاری مردم را بدون طمع‌ورزی به لژدائذ دنیایی بپذیرند، باید در سرلوحه کارهای مسولان قرار گیرد. در جمهوری اسلامی مسولان باید يك زندگی معمولی داشته باشند و از بسیاری لژدائذ و تمتُّعات چشم پوشی کنند.»

□□□□□□ : □□□□□□ □□□□□□ 26 □□□□□□ 1403 □□□□□□